

VIDEOPROGRAMY VO VÝUČBE VÝTVARNÝCH DISCIPLÍN

Mgr. Ľubomír Horník

„Radšej raz vidieť, ako tisíc razy počuť“ hovorí známa ľudová múdrosť. Mohli by sme namietat', že náš obraz má aj zvuk - význam citátu pre nás je však ten, že skôr ako mnoho slov na prednáške, je cennejší vizuálny artefakt, zvlášť kinetický obraz.

V našej práci nám ide práve o tento moment - o exploataciu videozáznamu v pedagogickom procese.

Video nám umožňuje premietnutie farebného kinetického AV obrazu, a to prakticky kdekoľvek, v akejkoľvek miestnosti, bez zatemnenia, na displej s obrazovkou, alebo pri zatemnení na veľké plátno pomocou videoprojektoru. Unikátnym fenoménom videozáznamu je neobyčajná didaktická hodnota, ktorá pozostáva aj zo subjektívneho spôsobu exploatacie, čo nemá v histórii didaktickej techniky obdobu - aj keď nám to už dnes pripadá úplne samozrejmé.

Vytváranie nových vedomostí a zručností prebieha v dvoch stupňoch - vo **vytváraní predstáv** a vo **vytváraní vedomostí**. Vytváranie predstáv je najprirodzenejšie a najúčinnnejšie priamym spôsobom - na základe vlastnej činnosti a skúsenosti. Málokterá škola však umožní svojim žiakom takýto spôsob praktického vyučovania a preto sa musí učiteľ väčšinou uspokojiť s predvádzaním pomôcok, alebo verbálnym, nepriamym spôsobom, postaveným na príbuzných predstavách alebo vlastnej skúsenosti.

Videoprogramy ako unikátne názorné pomôcky sú dostatočnou zásobárňou osvojených predstáv, ktoré pomáhajú študentom vytvárať a osvojovať si všeobecné vedomosti na základe sprostredkovaného slovného postupu.

V uvedomovacom procese má dôležité miesto **názor**, ktorý môže obsahovať sám o sebe rozličnú úroveň abstrakcie. Môže mať formu skutočných predmetov, javov a procesov, názor vo forme realistického zobrazenia skutočnosti a názor vo forme symbolov, ktorý je prechodom od reálneho zobrazenia k zovšeobecňujúcemu zachyteniu niektorých javov. Prítom musíme mať na zreteli, že čím vyššie chceme postupovať v abstrakcii a zovšeobec-

není, z tým širšej základne musíme vychádzať, aby sa nám nestratilo spojenie so skutočným životom. Názor však nie je našim cieľom - tým je hlbšie poznanie skutočnosti, uľahčenie procesu učenia a racionalizácia „myšlienkovvej“ práce.

Každá úroveň názornosti vyžaduje trochu inú manipuláciu s názorom a iný prístup, prítom však s ohľadom na mieru aktivity a samostatnosť študentov.

Videoprogramy sú ideálnym „nahrávačom“ pri aktivizovaní študentov a intenzifikácii vytvárania predstáv a následne aj vytvárania vedomostí. Umožňujú v určitej miere zúčastniť sa príslušného procesu „konkretizovania“ názoru.

Pri práci s videoprogramom si musíme uvedomiť aj ďalšiu okolnosť, ktorú už preverila doba: pôsobenie informácií prostredníctvom videa, podobne ako masmédií vôbec, je veľmi sugestívne a pri neuváženom používaní týchto prostriedkov môže nastať nebezpečie potlačenia študentovej vlastnej poznávacej a myšlienkovvej aktivity.

Výučbové programy sa preto musia koncipovať veľmi uvážene, s neustálym vedomím na konkrétny cieľ a prostriedky, ktorými chce pedagóg u študentov vybudovať predstavy a vytvoriť vedomosti.

Ťažiskový moment vstupu videotekniky do vyučovania výtvarných predmetov je metodické priblíženie problematiky konkrétneho tvorivého procesu výtvarníka.

Vyučovanie predmetov umeleckej tvorby je doménou subjektu - pedagóga, ktorý je osobnosťou a pôsobí na študentov inšpiratívne a motivačne. V tomto vyučovacom procese však ide aj o iné, všeobecnejšie zložky, poskytujúce možnosť univerzálnejšej prezentácie, a to je pole pre audiovizuálne médiá - napr. video.

Využitie videa vo výučbe jednoznačne predpokladá prítomnosť vyučujúceho v posluchárni a jeho nepretržité úplné riadenie vyučovania. Pedagóg pomocou videoprogramu len ilustruje, demonštruje tie časti súčasne prednášanej látky, ktoré nemôže sám dobre vysvetliť ani názorne predviesť inými, jednoduchšími prostriedkami. Videoprogram, podobne ako predtým, film je schopný pomocou

svojich tvorivých a rozličných technických možností objasniť niektoré celé pasáže ťažkého učiva lepšie ako sám učiteľ, ktorý pochopiteľne tieto možnosti využíva.

Aby vyučovanie dosiahlo optimálny výsledok, vyučovacieho procesu sa rozvíja obvykle v niekoľkých fázach, z ktorých každá má plniť svoje určité didaktické funkcie a ciele. Je preto potrebné, aby aj videozáznamy určené pre výučbu tieto zákonitosti rešpektovali a bolo pri nich jasné, akú didaktickú funkciu majú plniť, pre ktorú fázu vyučovacieho procesu sú určené.

Video môže pôsobiť v niekoľkých fázach vyučovacieho procesu podľa toho, ktorú z fáz má posilniť: **motivačnú, expozičnú, fixačnú** alebo **examinačnú**. Keďže v praxi sa tieto didaktické funkcie vzájomne podmieňujú a prelínajú, ani videozáznamy nebudú mať ostré hranice svojho uplatnenia.

Motivačný videozáznam pôsobí v motivačnej fáze vyučovacieho procesu. Jej úlohou je vyvolať rozličnými prostriedkami zámernú pozornosť, zvedavosť, napäté očakávanie študentov na prostriedky, ktorými pedagóg ovplyvní ich postoj a zaktivizuje ich na ďalšiu prácu. Už samotné použitie názornej pomôcky, zvlášť videozáznamu v tejto fáze môže prebudiť v študentoch zámernú pozornosť tým, že navodí priaznivo ich citové naladenie, že podnieti a usmerní ich záujmy smerom k látke, ktorá sa bude preberať.

Expozičný videozáznam pôsobí vo fáze, v ktorej sa vytvárajú nové vedomosti a zručnosti. V expozičnej fáze sa plní jedna z ťažiskových didaktických funkcií, ku ktorým je zamerané celé vyučovanie. Toto prebieha v dvoch stupňoch - vytvárania predstáv a vytvárania vedomostí. Video ako názorná učebná pomôcka môže pre vytváranie predstáv spracovať ľubovoľnú časť učiva. Pritom predmety a javy prezentuje v súvislostiach so životom a prácou, v súvislosti s ľudskou činnosťou. Expozičné videozáznamy tvoria prevažnú väčšinu didaktických videoprogramov a je možné ich rozdeliť ešte na niekoľko skupín:

Ilustračný videozáznam - názorne ilustruje niektoré pasáže látky, ktorú pedagóg prednáša a nerieši žiaden problém.

Demonštračný videozáznam - popisuje určitý jav alebo pokus, ktorý prípadne dopĺňa trikovo spracovanou schémou, resp. animáciou. Býva veľmi krátky, 2-4 min.

Exkurzný videozáznam - rieši nemožnosť exkurzie do priestorov, kde nie je možné sa

dostať fyzicky všetkým študentom. Šetrí čas, bezpečnostno-zdravotné, psychologické aj prepravné problémy.

Videosimulácia - prezentuje študentom nejakú situáciu tak, ako by ho videl pozorovateľ v skutočnosti. Poskytuje vstupnú informáciu k riešeniu prípadových štúdií novou, neobvyklou, ale veľmi presvedčivou formou (nahratými, inscenovanými a modelovými situáciami). Účastníci najskôr situáciu analyzujú a sformulujú do formy verbálneho prejavu. Až potom sa pokúšajú prípad riešiť, tvoriť rozličné štúdie, cvičiť sa rozhodovať.

Výkladový videozáznam - podáva učebnú látku v prípade, že pedagóg má problém prebrať určitý úsek ťažkého učiva, lebo študenti ešte nemajú dostatok potrebných základných osvojených predstáv, o ktoré by sa mohli opierať. Pedagóg film uvedie a po projekcii odpovie na otázky, resp. vysvetlí nejasnosti. Vysokú účinnosť dosiahneme premietaním videozáznamu vo vhodnej dobe ešte raz ako opakovanie alebo fixáciu.

Okrem **didaktických videoprogramov** jestvuje aj ďalšia, pre nás zaujímavá skupina videozáznamov - dokumentárne videoprogramy zachytávajúce atmosféru života pedagogického kolektívu, jeho aktivity, špecifikáciu odboru štúdia - **programy prezentačné a propagačné**. Okrem naznačenej funkcie je výhodou týchto programov, že vytvárajú akúsi bázu, AV banku, ktorá je schopná poskytnúť základný materiál, zachytený čas a fakt, pre ďalšie tematické stvárnenie. Napríklad napojením na Internet a možnosťou spolupracovať na internetových programoch.

Z naznačeného vyplýva rozsiahlosť a účinnosť použitia videoprogramu v pedagogickom procese, ale v živote fakulty všeobecne. Zdanlivá samozrejmosť potreby produkcie videoprogramov má však má dve úskalia:

Produkcia videoprogramov akéhokoľvek zamerania vyžaduje takú techniku, ktorá zabezpečí príslušnú technickú kvalitu produktu.

Druhým problémom je potreba autorského odborného pedagogického nasadenia, ktoré málokedy prinesie komerčný efekt. Tu sa musí pedagóg oprieť len o svoju silnú náklonnosť priniesť študentom niečo nové, zaujímavejšie a pôsobivejšie.